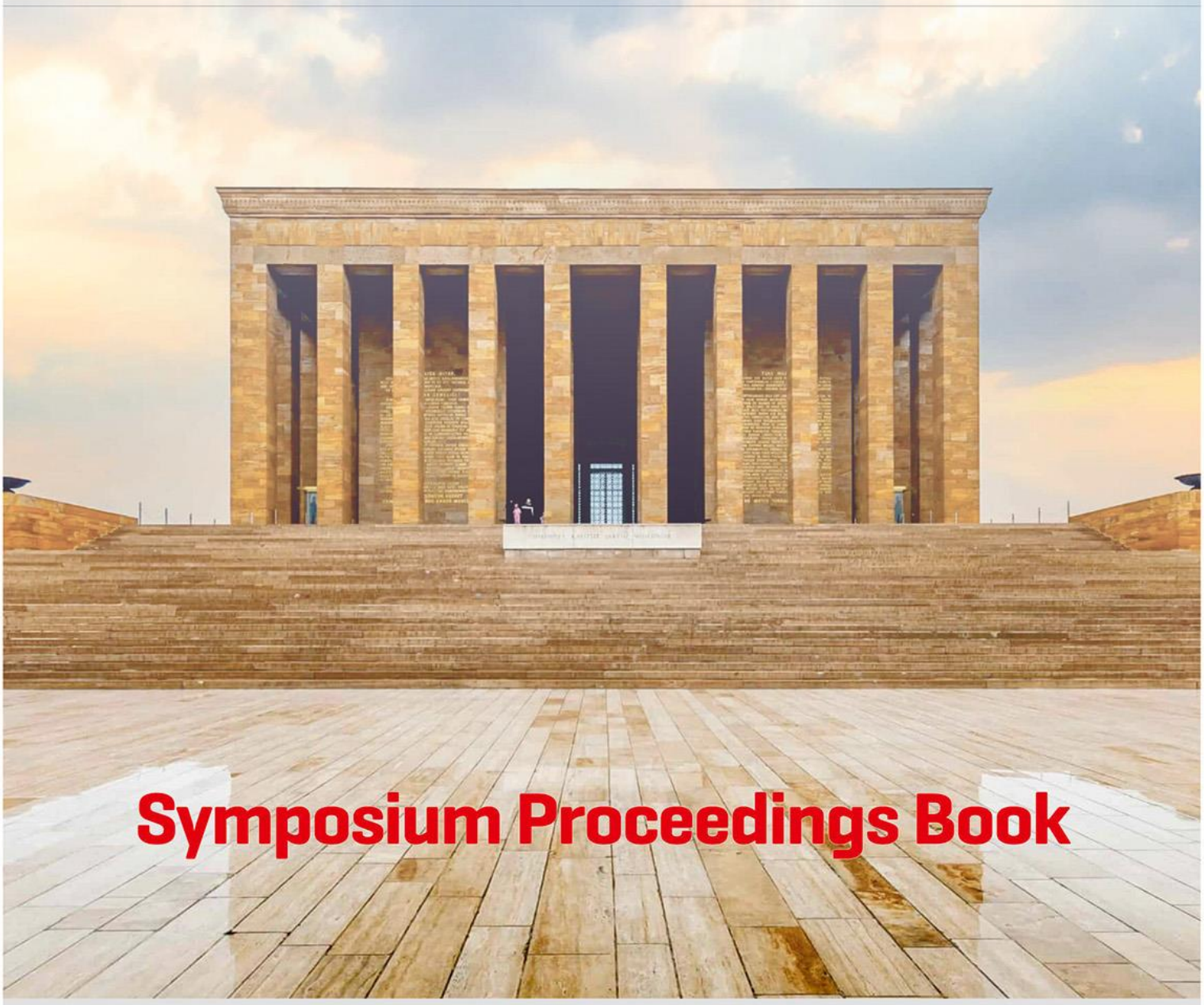
1st INTERNATIONAL LITERATURE, LANGUAGE AND EDUCATIONAL RESEARCH SYMPOSIUM

"...towards Interdisciplinarity"

20 - 22 September 2024

Ankara / Türkiye



Symposium Proceedings Book

EDEA Edebiyat, Dil ve Eğitim Araştırmaları

unesco 75 Türkiye Milli Komisyonu

paradigma akademi

Çankaya BELEDİYESİ

1th International Literature, Language and Educational Research Symposium
EDEA 2024

"...towards Interdisciplinarity"

20 - 22 September 2024

Doğan Taşdelen Contemporary Arts Center in Ankara

Organized by

Anatolian Semiotic Research Association-ANASEM

Çankaya Municipality

2024

1th International Literature, Language and Educational Research Symposium

Symposium Proceedings Book

Isbn: 978-625-00-2561-1

Chairman of the Organizing Committe

Prof. Dr. Ömer SOLAK

Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty Member

Organizing Committe

Prof. Dr. Ömer SOLAK

Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty Member

Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI

Balıkesir University Faculty Member

Dr. Samet DOYKUN

Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty Member

Dr. Ethem TORUNOĞLU

Çankaya Municipality Directorate of Culture and Social Affairs

Symposium Secretariat

Erkam KÜÇÜK

Uşak University TÖMER Lecturer

Devrim Sıla KARA

Uşak University TÖMER Lecturer

Science Committee

Prof. Dr. Abdulmecit Canatak - Van Yüzüncü Yıl University, Türkiye

Prof. Dr. Ahmet Gögercin - Selçuk University, Türkiye

Prof. Dr. Ali Yakıcı - Gazi University, Türkiye

Prof. Dr. Akmatali Alimbekov - Türkiye Manas University - Kırgızistan

Prof. Dr. Aliye Uslu Üstten - Gazi University, Türkiye

Prof. Dr. Atilla Elçi - Hasan Kalyoncu University (Emekli), Türkiye

Prof. Dr. Bedirhan Ahmedov - Azerbaycan Milli İlimler Akademi, Azerbaycan

Prof. Dr. Bekir Biçer - Necmettin Erbakan University, Türkiye

Prof. Dr. Dominique Mwepu - University of Cape Town, Güney Afrika Cumhuriyeti

Prof. Dr. Erkan Salan - Aydın University, Türkiye

Prof. Dr. Evdokiya Borısova - Konstantin Preslavsky University Of Shumen, Bulgaristan

Prof. Dr. Fatih Sakallı - Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye

Prof. Dr. Fulya Topçuoğlu Ünal - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Fatih Tepebaşılı - Necmettin Erbakan University, Türkiye

Prof. Dr. Hakan Altıntaş - Akdeniz University, Türkiye

Prof. Dr. Hatice Şahin - Bursa Uludağ University, Türkiye

Prof. Dr. Hilary Janks - Witwatersrand University, Güney Afrika

Prof. Dr. Hülya Pilanci - Anadolu University, Türkiye

Prof. Dr. İbrahim Coşkun - Trakya University, Türkiye

Prof. Dr. Kürşad Yılmaz - Kütahya Dumlupınar University, Türkiye

Prof. Dr. Mehmet Ali Yolcu - Çanakkale Onsekiz University, Türkiye

Prof. Dr. Mehmet Kara - Gazi University, Türkiye

Prof. Dr. Mehmet M. Ergüzel - Sakarya University (Emekli), Türkiye

Prof. Dr. Meral Ozan - Bolu Abant İzzet Baysal University (Emekli), Türkiye

Prof. Dr. Muhammet Erat - Çanakkale Onsekiz University, Türkiye

Prof. Dr. Murat Elmalı - İstanbul University, Türkiye

Prof. Dr. Mustafa Altun - Sakarya University, Türkiye

Prof. Dr. Mustafa Apaydın - Çukurova University, Türkiye

Prof. Dr. Mustafa Özsarı - Balıkesir University, Türkiye

Prof. Dr. Nevin Akkaya - Dokuz Eylül University, Türkiye

Prof. Dr. Oktay Yivli - Muğla Sıtkı Koçman University, Türkiye

Prof. Dr. Ruhi İnan - Balıkesir University, Türkiye

Prof. Dr. Yayat Sudaryat - Univesitas Pendidikan Indonesia, Endonezya

Prof. Dr. Yunus Ayata - Erciyes University, Türkiye

Prof. Dr. Şahika Karaca - Eskişehir Osmangazi University, Türkiye

Prof. Dr. Şengül İlgar - İstanbul University, Türkiye

Prof. Dr. Zekerya Batur - Uşak University, Türkiye

Prof. Dr. Zongjie Wu - Zhejiang University (Emekli), Çin

Doç. Dr. Barış Uslu - Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye

Doç. Dr. Bilgin Güngör - Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye

Doç. Dr. Cenan İşci Karameşe - Dokuz Eylül University, Türkiye

Doç. Dr. Mehtap Güneş Özden - Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye

Doç. Dr. Mustafa Dinç - Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye

Doç. Dr. Mustafa Ulutaş - Uşak University, Türkiye

Doç. Dr. Necati Tonga - Meb, Türkiye

Doç. Dr. Nurşat Biçer - Amasya University, Türkiye

Doç. Dr. Ömer İnce - Uşak University, Türkiye

Doç. Dr. Ümral Deveci - Muğla Sıktkı Koçman University, Türkiye

Doç. Dr. Xhemile Abdıu - Tiran University, Arnavutluk

Dr. Ahmet Buğra İnalöz - Türkiye Manas University, Kırgızistan

Dr. Ali Fuat Altuntaş - Bandırma Onyedi Eylül University, Türkiye

Dr. Ertuğrul Aydın - Doğu Akdeniz University, Kuzey Kıbrıs

Dr. Gülşah Kopuzoğlu Şişman - Karadeniz Teknik University, Türkiye

Dr. Jaspal Sıngh - Desh Bhagat College, Hindistan

Dr. Leyla Babatürk - Türkiye Manas University, Kırgızistan

Dr. Marguba Farhadovna - Urganch Davlat Pedagogika, Özbekistan

Dr. Murat Balcı - İstanbul Aydın University, Türkiye

Dr. Musa Aksoy - Sakarya University (Emekli), Türkiye

Dr. Nergis Ramo Akgün - Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye

Dr. Semih Babatürk - Türkiye Manas University, Kırgızistan

Dr. Sylwia Fılıpowska, Jagiellonian University, Polonya

Dr. Yusuf Çotuksöken - İstanbul University, Türkiye

Edit Tasnadi - Çevirmen, Macaristan

Ali Günay - Yazar, Türkiye

Ethem Baran - Yazar, Türkiye

Feyza Hepçilingirler - Yazar, Türkiye

Hülya Soyşekerci - Yazar, Türkiye

Şirvan Erciyes - Yazar, Türkiye

Sebastián S. Sanabrıa - Universidad Nacional De Colombia, Kolombiya

International Literature, Language and Educational Research Symposium **EDEA 2024**

Proceedings Book

Editor
Ömer Solak

Önsöz

20-22 Eylül 2024 tarihleri arasında Çankaya Belediyesi Doğan Taşdelen Çağdaş Sanat Merkezi'nde gerçekleştirilen Edebiyat, Dil ve Eğitim Araştırmaları-EDEA 2024 Sempozyumu, edebiyat, dil ve eğitim alanındaki son gelişmeleri tartışmak ve bu alanlardaki bilimsel çalışmalara katkı sağlamak amacıyla bir araya gelen akademisyen, araştırmacı, öğrenci ve edebiyatseverlere ev sahipliği yapmıştır.

Alanında öncü bilim insanlarını bir araya getirerek, edebiyat, dil ve eğitim bilimlerinin kesişim noktalarındaki güncel gelişmeleri tartışmayı amaçlamıştır. Sempozyumda sunulacak bildiriler, bu disiplinlerin temel sorunlarına yeni bakış açıları getirirken, aynı zamanda gelecekteki araştırmalara yön verecek önemli sonuçlar ortaya koymuştur.

Bu sempozyum, sadece bilimsel bir etkinlik olmaktan öte, farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların bir araya gelerek yeni sinerjiler oluşturduğu, ortak bir gelecek vizyonu çizdiği bir platform olmuştur. Sempozyumda sunulan bildiriler, edebiyatın toplumsal ve kültürel dönüşümler karşısındaki konumunu, dilin değişen işlevlerini ve eğitim sistemlerinin bu değişime nasıl uyum sağladığını derinlemesine incelemiştir. Yapay zekâ, dijital okuryazarlık, çokkültürlülük gibi güncel konuların yanı sıra, edebiyatın kökenleri, dilin tarihsel gelişimi ve eğitimde geleneksel yöntemler de kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu kitap, sempozyumda sunulan bildirilerin bir derlemesi olmakla birlikte, aynı zamanda edebiyat, dil ve eğitim alanındaki araştırmalara yön verecek yeni bir perspektif sunmaktadır. Sempozyuma katılan tüm bilim insanlarına, yazarlara, öğrencilere ve destekçilere teşekkür ederiz. Gelecek yıllarda da EDEA sempozyumlarının, bu alandaki en önemli etkinliklerden biri olmaya devam edeceğine inanıyoruz.

Ömer Solak

Kasım 2024, Çanakkale

İçindekiler

Önsöz
İçindekiler
Şiir incelemelerinde yapay zekâ kullanımı 1
Ahmet Hamdi Tanpınar'ın unutulmuş bir yazısı: "İnkılâb Gençliği" 11
Queer edebiyat ürünü olarak Attila İlhan'ın *Fena Halde Leman* romanı 29
Rusçadaki yüklem içeren tek ögeli cümleleri ve Türkçe eşdeğerleri 50
Karacaoğlan'ın bir koşmasının Şerif Aktaş'ın *şiir tahlili* yöntemiyle çözümlenmesi 61
Memmed Araz'ın şiirleri üzerine ekoeleştirel araştırma 73
Enderunlu Fâzıl Divanı'nda tarihi şahsiyetler 80
Yazma eğitiminde *örtük öğrenme* sorunu 92
Günlük gazetelerde dil becerileri: Türkiye, Finlandiya ve ABD 101
Yüksek lisans öğrencilerinin eğitim programları ve öğretimi bölümünü tercih nedenlerine ve beklentilerine yönelik nitel bir çalışma 130
Well-being, burnout, and anxiety among EFL Teachers: Does gender matter? 140
Sevgi Soysal'ın *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* romanının Marksist eleştirel bir çözümlemesi 148
Samed Vurgun'un eserlerinde ulusal ve dini düşüncenin edebi yansıması 159
Kathāsaritsāgara'da bahsi geçen mitolojik varlıkların incelenmesi 170
18. yüzyıl patronajında Şehid Ali Paşa muhiti 184
İBB Atatürk kitaplığı kaynaklı *Bel_Yz_K0051* numaralı cönk üzerine inceleme 193
Temel değerlerden yazınsal değerlere Ali Ulvi'nin *Çocuklarımıza Neşideler*'i 225
Sözlük ve çeviri ilişkisi 239
Wilderness as nostalgia in Margaret Atwood's "Death By Landscape" 244
Automated feedback and writing achievement in a foreign language context 247
Öğretmen adaylarının ChatGPT kullanımında etik değerlere bakış açısı 262
Anneliğin dönüşümü: Edebiyat sosyolojisi bağlamında karşılaştırmalı bir analiz 273
Yükseköğretimde Neoliberal politikalar karşısında Neo-Hümanist Bildung yaklaşımı 281
Edebiyat eğitimi bağlamında lise öğrencileri ile Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin estetik algıları: Eskişehir örneği 290
Şermin Yaşar'ın *Söyleme Bilmesinler* romanında aile içi ilişkiler ve aidiyet 304
Siyami Yozgat'ın *Usat* romanındaki karakterlerin psikanalitik bir çözümlemesi 314
Re-reading Charles Larson's "Heroic ethnocentrism, the idea of universality in literature" through an Irigarayan perspective 320
Helping intermediate learners with lexical collocations: Issues and suggestions for teaching 326

Kathāsaritsāgara'da bahsi geçen mitolojik varlıkların incelenmesi

Canan Yoğurt[*]

Giriş

Masal anlatma geleneği Hindistan'da çok öncelere dayanır. Masallar çocukları eğlendirmek ve onları eğitmek amacıyla oluşturulan metinlerden çok, birer halk edebiyatı ürünleridir. Bu masallarda Hindistan halkının yaşayış, inanç ve düşünce biçimlerini bulmak mümkündür. İçinde bu türden masal örneklerinin olduğu, mitolojik birtakım olaylarla örgülenmiş çeşitli öyküler barındıran Kathāsaritsāgara da bunlardan bir tanesidir (Kaya, 2001: 13). Bu eser, sadece eğlenceli bir masal derlemesi değil, aynı zamanda öğretici bir içerik sunarak, Hindistan'ın kültürel ve edebi mirasının kuşaktan kuşağa aktarılmasında da önemli bir katkı sunar. Eser aynı zamanda Hindistan'ın tarihsel ve dinsel dokusunu anlamada da kilit rol oynamaktadır.

Kathāsaritsāgara'da Rāmāyana[1] ve Mahābhārata'dan[2] alınmış efsanelerden Pançatantra[3] ve Vetālapançavimşati[4] masallarına kadar çok sayıda öyküye yer verilmiştir. Aynı zamanda, Binbir Gece Masalları'nın bir kaynağı olduğu düşünülen Kathāsaritsāgara'nın Avrupa edebiyatında Bocaccio, Goethe, La Fontaine, Shakespeare üzerinde etkileri olduğu bilinmektedir. Pançatantra, Kathāsaritsāgara, Vetālapançavimşati ve benzeri masal serilerinden türeyen pek çok Hint masalı, Avrupa ve Türk masal edebiyatına çeşitli yollardan türlü biçimlerde girmişlerdir (Kaya, 1998: 9). Kathāsaritsāgara'nın içinde Pançatantra masallarının bir kısmı, Vetālapançavimşati öyküleri, Rigveda ve Mahābhārata mitleri ve Rāmāyana Destanı'nın konusu da bulunmaktadır (Kaya, 1998: 20-21).

[*] Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, yogurtcanan@gmail.com, cyogurt@cu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6841-108X.

[1] Hindistan'ın en eski manzum eseri olarak bilinen Rāmāyaṇa destanı, Kral Rāma'nın öyküsünün anlatıldığı Vālmīki tarafından yazıldığı düşünülen, orijinali Sanskrit dilinde olan ve diğer modern Hint dillerinde farklı varyasyonları bulunan destansı bir şiirdir. 24.000 beyit (şloka) ve 7 bölümden (kāṇḍa) oluşur (Yoğurt, 2024: 903).

[2] Hindistan'ın en uzun destanı olan, Vyāsa (Vedavyāsa) tarafından kaleme alındığı düşünülen Mahābharata destanı 100.000 beyit ve 18 bölümden (parvan) oluşur (Yoğurt, 2024: 903).

[3] "Öğretici hikâye" denince akla ilk olarak Pançatantra gelir. Pançatantra'dan başka onun daha yeni bir formu olan Hitopadeşa (Faydalı Öğüt/Yararlı Eğitim), Kathāsaritsāgara (Masal Irmaklarının Okyanusu), Simhāsanadvatrimşika (Tantıh 32 Hikayesi), Şukasaptati (Papağanın 70 Hikayesi), Vetālapançavimşati (Hortlağın 25 Hikayesi) gibi masal serileri karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, Buddhistlerin Avadāna ve Cātaka'ları ile, Caynistlerin Harivamşapurana'ları da bahsedilmesi gereken önemli masal koleksiyonlarıdır (Kaya, 1993: 65-66). Keith, Pançatantra serisinin dört ayrı yönden yeniden kurulduğunu öne sürmektedir. Kathāsaritsāgara da bunlardan biridir (Krishnamachariar, M.S.'den aktaran Kaya, 1998: 18).

[4] "Hortlağın Yirmi Beş Öyküsü" olarak Korhan Kaya tarafından Türkçeye kazandırılmış olan bu eser okuyucuda oldukça merak uyandıran bir anlatım tarzına sahiptir.

Hint Masal Edebiyatını araştırırken önce, Sanskrit Edebiyatı'nın ilk kaynakları olan Vedalara bakmak gerekir. Rigveda'da anlatılan birçok söylence Rigveda'dan sonraki metinlerde de sıklıkla geçmektedir. Örneğin Rigveda'da bahsi geçen Kral Purūravas ile peri kızı Urvaşī efsanesi daha sonra Şatapatha Brahmana, Rāmāyana, Harivamşa, Puranalar'da da anlatılmıştır. Yine, Kathāsaritsāgara II, 17'de bu efsanenin tekrarlandığı görülebilir. Urvaşī aslında mitolojik bir varlık olan Apsarā'dır.

Kathā "masal", sarit "ırmak", sagara ise "okyanus" anlamına gelmektedir. Eserin yazarı olan Somadeva'nın pek çok konuda masalın, tıpkı nehirlerin kaynaklarından kopup gelerek okyanusa dökülmesi gibi, bir kitapta toplandığını ima etmek için böyle bir isim kullandığını düşünülebilir. Nitekim, eserde Pançatantra, Vetālapançavimşati gibi büyük masal koleksiyonları ile Mahābhārata ve Rāmāyana destanlarından alınmış öyküler, Veda mitleri, fıkra türünde masallar ve tamamen Kathāsaritsāgara'ya özgü masallar da vardır (Kaya, 1990: 273).

Eser toplam 18 kitap (lambaka) ve 124 bölümden (taranga) oluşmaktadır. Eseri derleyen 11. yüzyılda yaşamış olduğu düşünülen Keşmirli Somadeva olduğundan eser Kuzey Hindistan'a aittir diyebiliriz. Eser 22.000 beyit ve iç içe geçmiş yaklaşık 350 masaldan oluşur. Vatsa kralı Udayana ile Vasavadatta ve Padmavati'nin başlarından geçen olaylar eserin ana konusunu oluştururken, Vatsa kralının oğlu Naravahanadatta'nın yaptığı çok sayıda evlilikle olaylar örgüsü ustaca işlenmiştir.

Somadeva, MS 1029-1064 yılları arasında Keşmir'de hüküm sürmüş olan kral Ananta'nın sarayında şairdir. Kathāsaritsāgara'yı yaklaşık 1070 yılında Ananta'nın karısı Suryavati'yi memnun etmek için yazmıştır. Eserin aslında büyük ölçüde Gunadhya adlı bir şairin Pişāça diliyle yazdığı "Brihatkatha (Büyük Öykü)"sünden alınıp derlenmiş olduğu düşünülmektedir. (Kaya, 2003: 202). Eserin sonunda Kathāsaritsāgara'nın aslında Brihatkatha olduğu ve Kathāsaritsāgara'yı okuyan kimselerin tüm günahlarından arınacağı, mitolojik bir varlık olan Vidyādhara haline geleceği ve sonsuzluğa erişeceği gibi ifadelerin yer aldığı görülebilir.

Bu bildiride, Kathāsaritsāgara'da bahsi geçen mitolojik varlıklar yakın okuma tekniğiyle incelenerek, Hint mitolojisinin derinlikleri ve çok katmanlı yapısı gözler önüne serilmiştir.

Mitoloji ve Masal İlişkisi

Mitoloji ve masallar, toplumsal bellek ve kültürel değerlerin yansıtılmasında önemli bir rol oynar. Mitolojiler, toplumların evren, tanrılar ve insanın kökenine dair kutsal inançlarını anlatırken; masallar, halk kültürüne dayalı, eğitici ve eğlendirici öyküler sunar. Her iki anlatı türü de semboller ve arketiplerle evrensel insan deneyimlerini ifade eder. Mitolojik figürler masal kahramanlarına ilham verirken, masallar da mitlerdeki ahlaki ve toplumsal dersleri sade bir dilde aktarır. Bu iki tür, ortak motifler ve sembollerle toplumsal normları ve değerleri zenginleştirerek geleceğe taşır.

Platon'a göre mitler, gerçeklerle herhangi bir ilişkisi olmayan, uydurma, boş ve gülünç masallar olmaktan öteye gidemezler. Masallar eski mitlerin parçalanmış şekilleridir. Bunlar, ancak içinden çıktıkları mitlerin kesin olarak açıklanmasıyla anlaşılır (Sakaoğlu, 1999: 6). Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*'nde masalların, inançları, bazı örf-adetleri

ve genel ahlakı genellikle çocuklara aşılamak, ders vermek; onları eğlendirmek amacıyla uydurulan ve olması hemen hemen dünya gerçekliğinde mümkün olmayan olayları konu edinen ilginç anlatılar olduklarından söz edilir. Masalların çoğu anonim bir karakter kazanmış olduğundan, bazı masalların, gerçekle bağıntısı oldukları izlenimi verebileceklerinden bahsederken, masal kahramanlarının tabiat üstü güçlerle donanmış olduklarını söyler. Karataş'a göre masalları "hayvan masalları", "olağanüstü masallar", "gerçekçi masallar", ve "zincirleme masallar" gibi çeşitlere ayırmak mümkündür. Masalların çoğu bir tekerlemeyle başlar (Karataş, 2011: 403-404). Kathāsaritsāgara'da her bir kitap ilkin dualarla başlar ve bir ana öykü ve iç içe geçmiş tabiatüstü diğer öykülerle devam eder.

Mircea Eliade *Mitlerin Özellikleri* adlı kitabında mit için "çok sayıda ve birbirini bütünler nitelikteki bakış açılarına göre ele alınıp yorumlanabilen son derece karmaşık bir kültür gerçekliğidir" der (1993: 13). Bu mitler birçok şair ve yazarın kendi eserlerinde malzeme olarak kullandığı zengin kaynaklardır. Edebiyatta sıkça konu edinilen mitler, işlendikçe değişikliğe uğramış ve çeşitli biçimler almıştır. Bu açıdan bakıldığında, Hint mitolojisi oldukça zengindir. Apsarālar[5], Asuralar[6], Bhūtalar[7], Daityalar[8], Dānavalar[9], Dasyular[10], Ganalar[11], Gandharvalar[12], Guhyakalar[13], Kinnaralar[14], Kumbhāndalar[15], Kushmāndalar[16], Nāgalar[17], Pişāçalar[18], Rākshasalar[19], Siddhalar[20], Vetālalar[21], Vidyādharalar[22] ve Yakshalar[23],

[5] Su perileridir. Apsaraslar olarak da bilinirler. *Ap* "su", *sarah* ise "akan, giden" anlamına gelir ve bu iki sözcük bir araya gelince "suda hareket eden" anlamına gelir (Kaya, 2003: 40).
[6] Hindu mitolojisinde Devaların yani tanrıların karşısında olan ifritlerdir (Leeming, 2018: 18). Rigveda'nın en eski bölümlerinde ve Avesta'da bu sözcüğün tanrılar için kullanıldığı da bilinmektedir; ancak zaman içinde "kötü ruh" anlamını kazanmıştır (Kaya, 2003: 44).
[7] Çeşitli hayaletlere verilen genel bir addır. Geceleri mezarlıklarda dolaşırlar, ağaçların içine saklanırlar ve cesetleri canlandırma özelliğine sahiptirler (Kaya, 2003: 54).
[8] Tanrıça Diti'den doğmuş olan kötü ruhları ifade eder (Kaya, 2003: 71).
[9] Kaşyapa ile Daksha'nın kızları Dānu'dan türeyen çocuklardır. Tanrıların düşmanıdırlar (Kaya, 2003: 72).
[10] Sözcük anlamı "köle" olan *Dāsa* olarak da bilinirler. Arilerin savaştığı, Hindistan'ın kara derili yerlilerine verdikleri bir addır. Bu ad zamanla mitoslaşmıştır ve kötü ruh sınıfını ifade eder hale gelmiştir (Kaya, 2003: 72-73).
[11] Tanrı Şiva'nın hizmetindedirler. Şiva ile Parvati'nin oğlu olan Ganeşa (Ganaların Efendisi) Ganaların başıdır (Kaya, 2003: 83).
[12] Apsarasların sevgilileridirler. Şarkıcı ve müzisyan olarak bilinirler (Kaya, 2003: 84).
[13] Zenginlik Tanrısı Kubera'nın hizmetinde olan, mağaralarda yaşayan aşağı mitolojik yaratıklardır. Kubera'nın gizli hazinelerini korumakla görevlidirler (Kaya, 2003: 88).
[14] At başlı, insan vücutlu yaratıklardırlar. Kubera'nın sarayında ona hizmet ederler (Kaya, 2003: 104).
[15] Büyük olasılıkla Prakrit dilinden gelen bu sözcük, Kushmāndalar ile anlamdaş görünmektedir (Kaya, 2003: 110).
[16] Tanrı Şiva'nın hizmetinde olan mitolojik yaratıklardır (Kaya, 2003: 110).
[17] Hem Hindu hem de Buddhist mitolojide önemli bir role sahip olan bu yılan figürü (Leeming, 2018: 92), insan yüzlü yılan kuyruklu yaratıklar olarak betimlenirler (Kaya, 2003: 129).
[18] İğrenç ve kana susamış vahşi yaratıklar olarak betimlenirler. Onlardan *Kravyād yani* "çiğ et yiyici" olarak söz edilmektedir (Kaya, 2003: 143).
[19] Tanrıların düşmanlarıdırlar. Geceleyin faaliyet gösterirler. Mezarlıklarda dolaşırlar. Kurban törenlerini bozan ve insan eti yiyen yaratıklar olarak tasvir edilirler (Kaya, 2003: 156).
[20] Yarı tanrısal olan ve gökyüzünün çeşitli katmanlarında yaşadıklarına inanılan dost canlısı yaratıklardır (Kaya, 2003: 172).
[21] Bir tür hortlak veya hayalettir. Ceset yakma yerlerinde ve mezarlıklarda dolaşırlar. Bir cesedin içine girerek onu canlandırabilme özelliğine sahiptirler. Hem iyi hem de kötü olanları vardır (Kaya, 2003: 203).
[22] Sözcük anlamı "bilgi taşıyan"dır. Yer ve gök arasında bir yerde yaşarlar. Tanrı İndra'nın hizmetindedirler. Sahip oldukları sihir gücüyle istedikleri şekle girebilirler (Kaya, 2003: 204).
[23] Kubera'nın hizmetindedirler. Sihir ve büyü gücüne sahiptirler (Kaya, 2003: 214).

Kathāsaritsāgara'da bahsi geçen mitolojik varlıkların her biri farklı amaçlara hizmet etmektedir. Bu varlıklar dört başlık altında incelenebilir:



Şekil.1 Kathāsaritsāgara'da Mitolojik Varlıkların Penzer'e (1926) Göre Sınıflandırılması

Bunların çoğu Kathāsaritsāgara'nın I. kitabında görülürken, Apsarālar, Daityalar ve Dānavalar ilk kez II., Vetālalar V., Kumbhāndalar VIII., Dasyular IX., Bhūtalar XII. ve Kushmāndalar da XVII. kitapta geçmektedir (Penzer, 1926: 197).

Kathāsaritsāgara'da Mitolojik Varlıklar

Kathāsaritsāgara, Hint masal edebiyatının en zengin kaynaklarından biri olup, çok katmanlı öykü yapısıyla insan, tanrı, ifrit ve diğer doğaüstü varlıkların yer aldığı geniş bir mitolojik evren sunar.

Örnek-1) *"... Tanrılar fazlasıyla mutlu, insanlar her zaman sefil, yarı tanrıların işleri çok cazip olduğu için sana şimdi Vidyādharaların öyküsünü anlatacağım." Şiva eşiyle böyle konuşurken oraya baş hizmetçilerden biri olan, Ganaların en iyisi Pushpadanta çıkagelmiş. Kapıda bekleyen Nandin onun girişini engellemiş. Pushpadanta bir şekilde içeri girmiş ve üç uçlu mızrak taşıyan Tanrı Şiva'nın anlattığı yedi Vidyādharanın olağanüstü maceralarının hepsini dinlemiş, oradan ayrıldıktan sonra gidip onları karısı Caya'ya anlatmış, çünkü kim zenginliği ya da bir sırrı kadınlardan saklayabilir? Görevi kapı beklemek olan Caya çok etkilendiği için gitmiş öğrendiklerini Parvati'ye anlatmış. Zaten kadınlardan sır saklamalarını nasıl bekleyebilirsiniz ki? Bunun üzerine dağın kızı Parvati öfkeye kapılıp kocasına şöyle demiş: 'Bana kimsenin bilmediği bir öykü anlatmamışsın, Caya onu biliyor.' Meditasyon gücüyle gerçeği kavrayan Uma'nın kocası Şiva şöyle söylemiş: «Pushpadanta sihir gücünü*

kullanarak buraya gelip gizlice anlattıklarımı dinlemiş. Onları da gidip Caya'ya anlatmış. Yoksa hiç kimse bilmiyor karıcığım." (Somadeva, 2011: 6-7).

Bu metinde Vidyādharalar, Hint mitolojisinde gökyüzünde uçan, bilgi taşıyan, güzellikleri ve zarafetleriyle tanınan varlıklardır. Tanrılarla insanlar arasında bir yerde dururlar, bu yüzden tanrıların dünya üzerindeki etkilerinde önemli bir rol oynarlar. Vidyādharaların işleri cazip ve olağanüstü olarak tanımlanır; burada da Şiva, Vidyādharaların maceralarını eşi Parvati'ye anlatacağını söyler. Bu varlıklar, genellikle tanrısal alemde ya da yeraltı dünyasında geçen efsanelerde, insanların veya tanrıların isteklerini yerine getiren aracılar olarak görülürler. Maceralarının olağanüstü doğası, onların sihirli güçlere ve bilgiye sahip olmalarından kaynaklanır. Ganalar ise Şiva'ya hizmet eden ilahi varlıklardır ve Şiva'nın ordusu olarak bilinirler. Şiva'nın koruyucusu ve hizmetkarları olan Ganalar, onun etrafında bir topluluk oluşturur ve kutsal görevleri yerine getirirler. Burada Pushpadanta, Ganaların en iyisi olarak tanıtılır, bu da onun diğer Ganalar arasında seçkin bir yere sahip olduğunu gösterir. Şiva'nın anlattığı sırları dinleyip karısına anlatması, bir bakıma Şiva'nın dünyasında bile hizmetkârların sadakat ve sır tutma konusunda zorluklar yaşadığını gösterir. Ganalar, genellikle güçlü ve sadık varlıklar olarak tanımlanır, ancak Pushpadanta'nın bu hikayedeki davranışı, ilahi hizmetkarlar arasında bile bazen kuralların çiğnenebileceğini vurgular. Bu iki varlık grubu, mitolojik anlatılarda tanrıların dünyasını renklendiren ve zenginleştiren karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hint mitolojisinin temel figürlerinden biri olan Tanrı Şiva ve eşi Tanrıça Parvati arasındaki bu diyalogla, kozmik olayların ve tanrısal ilişkilerin insan deneyimiyle nasıl harmanlandığını gözler önüne sermektedir. Şiva'nın hem güçlü hem de sakin, bilge kişiliği ile Parvati'nin sevgi dolu ve meraklı doğası, mitolojik anlatının merkezinde yer almaktadır. Tanrıların dünyasında bile istek ve kızgınlık gibi bazı insani duyguların da var olduğu görülebilmektedir. Ayrıca, lanetler ve mucizelerle dolu bu evrende, her olayın bir sebebi ve sonucu olduğu, kaderin ve ahlaki derslerin tanrılar için bile geçerli olduğu vurgulanmaktadır.

Örnek-2) *"Bunu işiten tanrıça fazlasıyla öfkelenmiş, Pushpadanta'yı çağırtmış ve karşısında titremekte olan ona şöyle demiş: «Seni gidi itaatsiz hizmetkar, bir ölümlü haline gelesin.» Tanrıça ona yardımcı olan Gana Malyavan'a da lanet okumuş. O ikisi Caya ile beraber tanrıçanın ayaklarına kapanmışlar ve lanetin ne zaman sona ereceğini sormuşlar. Şiva'nın karısı şöyle demiş: «Kuvera tarafından bir lanet sonucu Pişāça haline getirilmiş Supratika adlı bir Yaksha var. Kanabhuti adıyla Vindya ormanlarında yaşamaktadır. Karşılaştığınız zaman ona kökeninizi hatırlatıp bu öyküyü anlatın. O zaman sen Pushpadanta, lanetten kurtulacaksın…" (Somadeva, 2011: 6-7).*

Bu paragrafta, Hint mitolojisinde önemli bir yere sahip olan lanet ve kefaret teması işlenmektedir. Tanrıça Parvati'nin öfkeye kapılarak Pushpadanta ve Malyavan'a lanet etmesi, tanrıların dünyasında bile disiplin ve itaate verilen önemi göstermektedir. Pushpadanta'nın cezalandırılması, onun itaatsizliği ve Şiva'nın anlattığı sırrı paylaşmasıyla ilişkilidir. Bu olay, tanrılar ve onların hizmetkarları arasındaki ilişkinin nasıl hiyerarşik bir düzene dayandığını gözler önüne sermektedir. Tanrıçanın laneti, sadece anlık bir öfkenin değil, ilahi düzenin bozulmasına verilen bir tepki olarak da yorumlanabilir. Bu lanetin bozulması ise yine mitolojik bir varlık aracılığıyla olur. Tanrıça, lanetten kurtulabilmek için bir Yaksha olan Supratika ile

karşılaşıp ona bir hikâye anlatılmasını şart koşar. Yakshalar, Hint mitolojisinde doğa ruhları olarak bilinir ve çoğunlukla hazine koruyucuları ya da gizemli varlıklar olarak tasvir edilirler. Buradaki Yaksha, lanete maruz kalmış mitolojik bir varlık olarak Pushpadanta ve Malyavan için kurtuluş yolunun anahtarı olur. Bu durum, mitolojilerde sıkça karşılaşılan kefaret ve arınma temasını vurgular; bir suç ya da hata sonucunda tanrılar tarafından cezalandırılan bireylerin, bu cezadan kurtulmak için belirli görevleri yerine getirmeleri gerektiğine işaret eder.

Örnek-3) *"...Bu defa Parvati kocasına sordu: «Pushpadanta ne kadar zaman sonra bize geri dönecek?» Bunu işiten Şiva beni ona göstererek tanrıçaya dedi ki: «Şu gördüğün Pişāça bir zamanlar Zenginlik Tanrısı Kuvera'nın hizmetinde olan bir Rakshasaydı ve Sthulaşiras adlı bir arkadaşı vardı. Tanrı bir ifritle birlikte olduğunu görünce onu Vindhya dağlarındaki ormana sürgün etti. Ancak kardeşi Dirghacangha tanrının ayaklarına kapandı ve yalvaran bir sesle lanetin ne zaman sona ereceğini sordu. Sonra Zenginlik Tanrısı Kuvera dedi ki: «Kardeşin bu dünyaya bir lanet sonucu doğmuş olan Pushpadanta'dan «Büyük Öykü»yü işittikten ve bir lanet sonucu insan olarak doğmuş olan Malyavan'a anlattıktan sonra şu iki Ganayla birlikte lanetten kurtulacak." (Somadeva, 2011: 9).*

Bu alıntıda da Hint mitolojisindeki lanet ve kurtuluş döngüsünün bir parçası ele alınmaktadır. Tanrıça Parvati'nin merak ettiği Pushpadanta'nın geri dönüşü, Zenginlik Tanrısı Kuvera'nın lanetiyle bağlantılıdır. Rākshasaların sürgüne gönderilmesi ve lanetin, Pushpadanta'nın anlatacağı "Büyük Öykü" ile sona erecek olması, hikâye anlatımının kurtuluşta oynadığı merkezi rolü vurgular.

Örnek-4) *"...Derken, çocuklarıyla birlikte korkunç bir Rakshasi yaklaştı. Çocuklar yiyecek isteyince, onlara dedi ki: «Bekleyin, yarın sabah size Brahman eti vereceğim, o henüz bugün öldürülmedi.» Çocuklar analarına, «Neden bugün öldürülmedi?» diye sordular. Dişi ifrit cevapladı: «Çünkü infaz edileceği sırada şehirdeki ölü bir balık onu görünce güldü.» Çocuklar balığın neden güldüğünü sordular. İfrit anlatmaya devam etti: «Balık kendi kendine dedi ki: «Kralın bütün karıları ahlaksız, çünkü haremin her yanında kadın gibi giyinmiş erkekler var, ama şu masum Brahmanı ölüme gönderiyorlar.» İşte bu durum yüzünden balık güldü. Çünkü ifritler kılık değiştirip her şeyin içine girerler ve kralın tutkularına gülerler…" (Somadeva, 2011: 27)."*

Bu paragraf, Hint mitolojisinde sıkça karşımıza çıkan ifritler olan Rākshasalar ve kılık değiştirme teması etrafında gelişen ahlaki bir anlatıyı içeriyor. Burada dişi bir ifrit olan Rakshasi ve çocukları arasında geçen konuşma, ifritlerin insanlara nasıl musallat olduklarını ve kraliyet sarayındaki ahlaksızlıkları açığa vurma yeteneklerini gösteriyor. Paragraftaki balığın gülmesi sembolik bir anlatıdır ve saraydaki gizli ahlaksızlıkları, toplumdaki yozlaşmayı ima eder. Balığın bu durumu fark etmesi ve masum bir Brahman'ın ölüme gönderilmesine rağmen kraliyetin çarpık ilişkilerine güldüğünü söylemesi, toplumsal adaletsizliğe dikkat çeker. Bu sahne, ifritlerin insanları nasıl manipüle edebileceğini ve onların dünyasında kaos yaratabileceğini vurgularken, aynı zamanda kralın ve hareminin yozlaşmış ahlaki yapısını gözler önüne serer. İfritlerin kılık değiştirebilme yeteneği de onların her türlü ortama sızabileceklerini ve insanları kolayca kandırabileceklerini ima eder. Bu hem toplumsal düzenin çarpıklığını hem de mitolojik varlıkların insan yaşamına olan etkilerini vurgulayan önemli bir olaydır.

Örnek-5) *"Dvipikarni adlı çok güçlü bir kral vardı. Onun canından çok sevdiği Şaktimati adlı bir karısı vardı. Bir gün bahçede uyurken kadını bir yılan ısırdı. Kadın öldü ve kral sürekli onu düşündüğü için, hiç çocuğu olmamasına rağmen bir daha evlenmeme sözü verdi. Bir gün başında ay taşıyan Tanrı Şiva rüyasında ona görünüp dedi ki: 'Ormanda dolaşırken, aslana binmiş bir çocuk göreceksin, çocuğu al ve eve git, o senin oğlun olacak.' Kral uyandı ve gördüğü rüyayı hatırlayarak sevindi. Günün birinde avlanmak isteğiyle uzak bir ormana gitti. Kral gün ortasında lotus gölünün kıyısında güneş gibi parlak bir çocuğun bir aslana bindiğini gördü. Aslan su içmek için çocuğu yere indirdi. Kral rüyasını hatırlayarak bir okla aslanı öldürdü. Yaratık aslan biçimini bıraktı ve bir anda insan biçimine büründü. Kral hayretle bağırdı: 'Hey, bunun anlamı nedir, söyle bana.' Adam ona cevap verdi: 'Ey kral, ben Zenginlik Tanrısı'nın hizmetinde çalışan Sata adlı bir Yakshayım. Uzun süre önce, bir ermişin kızını yıkanırken izlemiştim. O da beni görmüş ve birbirimize aşık olmuştuk. Sonra ben onu Gandharva usulüyle[24] karım yaptım. Bunu öğrenen akrabaları bize, «Siz kötü kalpliler, aslan haline gelesiniz.» diye lanet okudular. Ermişler lanetin süresini karımın doğum yapmasıyla sınırladılar, benimki daha uzun sürecekti, ta sen beni okla vurana kadar. Sonra biz bir aslan çifti haline geldik. Karım zamanı geldiğinde doğum yaptı ve bu çocuğu doğurup öldü. Ben onu başka dişi aslanların sütüyle büyüttüm ve işte senin attığın okla bu lanetten kurtuluyorum. Bu soylu çocuğu al, senin olsun, zira ermişlerin söylediği her şey oluyor.' Bunu söyledikten sonra Sata adlı Guhyaka kayboldu ve kral çocuğu alıp eve gitti" (Somadeva, 2011: 39-40).*

Bu metin, Hint mitolojisinde sıkça karşılaşılan lanet, kefaret ve ilahi müdahale temalarını içerir. Kral Dvipikarni'nin sevdiği eşinin ölümüyle başlayan masal, çocuğu olmayan kralın rüyasında Tanrı Şiva'dan bir çocuk müjdesi almasıyla devam eder. Şiva'nın rüyada rehberlik etmesi, tanrıların insanların kaderine nasıl müdahale ettiğini ve onlara nasıl yön verdiğini gösterir. Kralın ormanda bir aslan üzerinde bir çocuk bulması ve aslanı öldürmesiyle Yaksha Sata'nın hikayesi açığa çıkar. Yaksha, bir ermişin lanetiyle aslana dönüşmüştür ve ancak kralın onu öldürmesiyle lanet bozulur. Bu anlatı, mitolojik öykülerde lanetin zaman ve olaylarla sınırlı olduğunu ve lanetin çözümünün önceden belirlenmiş bir kaderle gerçekleştiğini vurgular. Aynı zamanda, lanetlerin sadece fiziksel dönüşümü değil, duygusal ve ruhsal bir arınmayı da temsil ettiğini gösterir. Aslan formundan kurtulan Yaksha, kralın lanetini çözme amacını yerine getirir ve çocuğun kralın kaderinin bir parçası olduğunu belirtir.

Örnek-6) *"…Gunadhya bunları anlattıktan sonra Kanabhuti ona cevap verdi: Gelişini geçen gece nasıl bildiğimi anlatayım sana. Benim Bhutivarman adlı olağandışı sezgileri olan bir Rakshasa dostum var. Ben Uccayini'ye, onun yaşadığı bahçeye gittim. Üzerimdeki lanetin ne zaman sona ereceğini sordum. O da 'Gündüz hiç gücümüz yok, geceyi bekle anlatayım,' dedi. Ben de bekledim. Gece olunca ona, ifritlerin neden geceleyin oynaşmaya başladıklarını sordum. Bhutivarman şöyle söyledi: 'Dinle, sana Şiva ile Brahma arasında geçen konuşmayı nakledeyim: Güneşten rahatsız oldukları için Rākshasalar, Yakshalar ve Pişāçalar gündüz güçsüz olurlar, o nedenle geceyi severler.*"

"Tanrılara nerede tapınılmıyorsa, nerede Brahmanlar sayılmıyorsa ve insanlar nerede kutsal kanunların aksine, yiyip içiyorlarsa, orada bunlar güç bulurlar. Et yemekten kaçınan bir

[24] Bir tür aşk evliliği. Kadının ve erkeğin kendi rızasıyla herhangi bir kural tanımadan birlikte olmaları durumunu ifade eder (Mani, 1996: 275).

erkeğin ya da iffetli bir kadının bulunduğu yere gitmezler. Asla erdemli insanlara, kahraman kişilere ve bilge kimselere saldırmazlar.'…" (Somadeva, 2011: 46).

Bu iki paragraf, Hint mitolojisindeki Rakshasa, Yaksha ve Pişāça gibi doğaüstü varlıkların, özellikle gece ile olan ilişkisine dair önemli bilgiler sunar. Bhutivarman'ın açıklamaları, bu varlıkların gündüz güneş ışığından zayıf düşmesi ve bu yüzden geceleri daha güçlü hale gelmeleri üzerine yoğunlaşır. Bu anlatı, ışık ve karanlık arasındaki zıtlık üzerine kuruludur; güneş, ışık ve erdem tanrısal güçleri temsil ederken, gece ve karanlık ise bu varlıkların güç kazandığı alanlar olarak görülür. Bu mitolojik varlıklar, erdemli ve iffetli insanlardan uzak durmalarıyla dikkat çekerler. Özellikle et yemeyen, ahlaklı ve Brahmanların öğretilerine uygun yaşayan kişiler, bu kötü ruhlardan korunurlar. Bu da erdemli yaşamın, sadece dünyadaki değil, aynı zamanda ruhsal ve kozmik güçler üzerindeki etkisini vurgular. Kutsal yasaları çiğneyenler ise, bu kötü ruhların hedefi haline gelir. Masal, Hint mitolojisinde ahlak ve erdemin sadece bireysel değil, evrensel bir koruma kalkanı sağladığını da gösterir.

Örnek-7) *"…Bir zamanlar Vishnu'ya sofuca tapınan Purūravas adlı bir kral varmış. Göğü ve yeri gezmiş bir kişi olarak bir gün tanrıların bahçesi Nandana'da dolaşıyormuş. O sırada Aşk Tanrısı'nın elinde sersemletici ikinci bir silah gibi olan Urvaşī adlı Apsarā ona bir bakış atmış ve baktığı anda âşık olmuş, ürkek Rambha ile öteki arkadaşlarını bu haliyle korkutmuş. Kral da gördüğü güzellik nektarından içemediği için kavrulup baygın düşmüş. Her şeyi çok iyi bilen ve Süt Okyanusu'nda dinlenmekte olan Tanrı Vishnu, kendisini ziyarete gelmiş olan ermişler ermişi Narada'ya şu emri vermiş: 'Ey kutsal ermiş, şu anda Nandana bahçesinde bulunan ve Urvaşī 'nin aşkına kapılmış olan Purūravas, sevgilisinden ayrı kalmayı kaldıramayacak durumda. Bu yüzden git, Tanrı İndra'ya söyle, hemen Urvaşī 'nin krala verilmesini sağlasın.' Vishnu'dan bu emri alan Narada, hemen uygulamaya girişmiş ve Purūravas'a gidip onu içine düştüğü ruh halinden kurtarmaya çalışarak şöyle demiş: 'Ey kral, kalk, doğrul, buraya Vishnu tarafından senin için gönderildim. O tanrı ki kendisine içtenlikle tapanlara karşı asla kayıtsız kalamaz.' Ermiş bu sözlerle Purūravas'ın yüreğine güç vermiş, sonra onunla birlikte tanrılar kralının huzuruna çıkmışlar. Ermiş, Tanrı Vishnu'nun emrini Tanrı İndra'ya iletmiş. Bunu saygıyla kabul eden İndra, Urvaşī 'nin Purūravas'a verilmesini sağlamış. Urvaşī 'nin verilişi cenneti yasa boğmuş, ama Urvaşī'yi hayata getirmiş. Sonra Purūravas onu alıp yeryüzüne gelmiş ve göksel gelinin olağanüstü güzelliğini tüm ölümlülerin gözleri önüne sermiş. Artık kral ve Urvaşī birbirlerine baka baka öyle bir bağ yaratmışlar ki asla ayrılamaz duruma gelmişler. Bir gün Purūravas, İndra ile Dānavalar arasında cereyan eden bir savaşta İndra'ya yardım etmek üzere gökyüzüne gitmiş. Bu savaşta Asuraların Mayadhara adlı kralı öldürülmüş ve İndra cennetin tüm perilerinin hünerlerini sergileyebileceği bir şölen düzenlemiş. Peri Rambha, Çalita denilen dramatik bir dans sergiliyormuş ki bunu izlemekte olan Purūravas ona gülmüş. Kralın yanında üstat Tumburu da duruyormuş. Rambha alaylı bir ifadeyle ona sormuş:' Anlaşılan sen bu göksel dansı biliyorsun, öyle mi ölümlü?' Purūravas cevaplamış: 'Urvaşī ile birlikte olduğumdan beri, hocan Tumburu'nun bile bilmediği dansları öğrendim ben.' Bunu işiten Tumburu öfkeyle şu laneti okumuş: 'Krishna seni affedene kadar Urvaşī 'den ayrı kalasın!' Bu laneti duyan Purūravas gitmiş, gökten gelen bir yıldırım gibi korkunç olan bu hadiseyi Urvaşī 'ye anlatmış. Çok geçmeden bazı Gandharvalar aşağı inmişler ve kralın haberi olmadan Urvaşī 'yi alıp*

götürmüşler. Başına gelen felaketin uğradığı lanetten kaynaklandığını bilen Purūravas, Badarika'nın çile yerine gidip orada Tanrı Vishnu adına çile doldurmaya başlamış… Neyse ki doldurduğu çilelerden Vishnu'nun memnun kalması üzerine Gandharvalar Urvaşī 'yi getirip Purūravas'a teslim etmişler. Lanet sona erip de perisine yeniden kavuşan kral, yeryüzünde yaşadığı halde göksel zevklerle mutlu olmuş…" (Somadeva, 2011: 125-127).

Bu metin, Kral Purūravas ve Apsara Urvaşī 'nin aşk hikayesini anlatırken, Hint mitolojisinde tanrılar, lanetler ve kefaretler arasındaki karmaşık ilişkiyi gözler önüne serer. Purūravas, tanrıların bahçesi Nandana'da Urvaşī 'ye aşık olur, ancak aşkı çeşitli engellerle sınanır. Vishnu'nun müdahalesiyle Urvaşī ona verilse de kralın alaycı davranışı Tumburu tarafından lanetlenmesine neden olur. Bu lanet, Purūravas'ın Urvaşī'den ayrı kalmasına yol açar. Kral, Vishnu'ya dua ederek çile doldurur ve sonunda Vishnu'nun memnuniyeti sonucu Urvaşī 'ye kavuşur. Bu masal, Hint mitolojisinin ilahi güçlerin insan kaderine müdahalesini nasıl tasvir ettiğini gösterir. Tanrıların insan ilişkilerine müdahalesi, aşk ve arzu gibi insani duyguların tanrısal dünyada bile önemli olduğunu vurgular. Ayrıca, lanet ve kefaret teması, hataların bedelinin tanrılar tarafından ödettirildiğini ve bu kefaretin genellikle çile ve ibadet yoluyla aşılabileceğini gösterir.

Örnek-8) *"…İşte böyle, kral çocukları kendilerine hâkim olamayıp, çılgına dönmüş filler gibi kendilerine yararlı olan önderlerini yok edercesine denetimlerini kaybederler. İnsanların yaşamlarıyla alay eden şu Vetālalarda nasıl bir dostluk olabilir ki?" (Somadeva, 2011: 278).*

Bu alıntıda da görülebileceği üzere, Hint mitolojisinde kralın denetimsiz gücünün ve Vetālaların etkisiyle insanların nasıl zayıfladığı, kralın kendini kontrol edememesi, çılgına dönmüş fillere benzetilerek, gücün kötüye kullanılmasının tehlikesi vurgulanmaktadır. Vetālalar ise burada insanların yaşamlarıyla alay eden kötü ruhlar olarak tanımlanır. Bu, Vetālaların doğaları gereği yıkıcı ve zararlı olduklarına işaret eder. Buradan hareketle, kontrolsüz iktidarın ve kötü niyetli varlıkların toplum üzerindeki yıkıcı etkileri gözler önüne serilmektedir.

Örnek-9) *"…Biz Malaya dağında yaşayan iki Gandharva kardeştik. Benim adım Somaprabha, ağabeyimin adı ise Dvaprabha idi. Ağabeyimin tek bir karısı vardı ve onu pek çok severdi. Adı Racavati idi. Bir gün onu kollarına almış dolaşırken, öyle oldu ki, beni de aldı, hep beraber Siddhaların yaşadığı bir yere gittik. Tapınakta Vishnu'ya tapındık, üçümüz birlikte şarkıyla dualar ettik. O sırada bir Siddha geldi ve gözünü Racavati'ye dikip baktı. Racavati çok güzel şarkı söylüyordu. Ağabeyim kıskançlığa kapıldı ve Siddhaya öfkeyle, 'Bir Siddha olduğun halde başkasının karısına niye öyle dik dik bakıyorsun?' diye sordu. Siddha öfkeyle ileri atıldı ve ona lanet okudu: 'Budala, ben okuduğu şarkıya dikkat ediyorum, ona istekle bakmıyorum ki! Madem öyle, sen de karınla birlikte bir ölümlünün rahmine düşesin, pis kıskanç adam! Sonra kendi gözlerinle karına başkalarının sarıldığını göresin.' Siddha böyle lanet okuyunca çok sinirlendim, çocukça bir hareketle, elimdeki topraktan yapılmış beyaz bir oyuncak fille ona vurdum. O da beni şöyle lanetledi: 'Bu dünyaya, bana vurduğun fil gibi bir fil olarak yeniden gelesin.'…"* (Somadeva, 2011: 364).

Bu alıntı, Hint mitolojisinde sıkça rastlanan kıskançlık, lanet ve karmanın etkilerini içerir. İki Gandharva kardeşin, bir Siddha ile yaşadığı olay kıskançlığın sonuçlarını dramatik bir şekilde gözler önüne serer. Siddha'nın Dvaprabha'nın karısı Racavati'ye dikkatle bakması,

Dvaprabha'da kıskançlık uyandırır. Siddha ise onun bu kıskançlığının yersiz olduğunu belirtir, ancak kıskançlıkla suçlanınca da öfkeyle lanet eder. Bu lanet, Dvaprabha'nın ve karısının bir ölümlü olarak doğması ve karısına başkalarının sarılması üzerine kuruludur. Bu ceza, kıskançlığın yıkıcı etkisine bir gönderme yapar. Somaprabha'nın Siddha'ya vurması ve ardından bir fil olarak yeniden doğmakla lanetlenmesi, olayın karma ve sebep-sonuç ilişkisi temasını vurgular. Her iki Gandharva kardeşin de hatalı eylemleri, onları ceza ve lanet yoluyla ağır sonuçlara götürür. Hint mitolojisinde lanetler, karakterlerin ahlaki hatalarını vurgulamak ve ders vermek için sıkça kullanılır, bu masalda da kıskançlık ve düşüncesiz eylemlerin bedelini ödemek zorunda kalmaları önemli bir tema olarak ön plana çıkmaktadır.

Örnek-10) *"...Tanrılar tanrısı Şiva'ya tapılınca başka tanrıya tapınmaya gerek kalır mı? Sadece Şiva'ya bel bağladığımız iddiasına da şu cevabı verebilirim: Şiva'nın ordusunun olduğu yerde başka hangi tanrının önemi var? Güneş doğduğu zaman başka bir ışığa gerek kalır mı? Ey ermiş, bu sözlerimi tanrıların kralına aynen ilet, biz amacımızdan sapmayacağız. Ne yapacaksa yapsın.' Kendisine Asura Maya tarafından böyle söylenen Ermiş Narada, 'Pekala' deyip oradan ayrılmış ve bu mesajı tanrılar kralına iletmek üzere gitmiş. Ermiş gittikten sonra Asura Maya, İndra'nın mesajı üzerine endişe duyan Kral Çandraprabha'ya demiş ki: 'İndra'dan korkma! Eğer o tanrı gruplarıyla savaşta Şrutaşarman'ın yanında yer alacaksa, biz de Prahlada'nın önderliğinde, korkunç sayıda Daityalar ve Dānavalar olarak sizin tarafınızda yer alacağız. Eğer Tripura'nın yok edicisi Tanrı Şiva lütfeder bizim yanımızda yer alırsa, üç dünyada*[25] *bile bize kafa tutacak tek yaratık çıkamaz karşımıza. Bu umudu tüm kahramanlara yay!'... (Somadeva, 2011: 455-456).*

Bu paragraf, Şiva'ya olan sarsılmaz bağlılık ve ilahi güçlerin savaşta nasıl bir etki yarattığına dair güçlü bir anlatı sunar. Asura Maya, tanrıların en yücesi olan Şiva'ya tapmanın yeterli olduğunu, onun varlığının diğer tanrıları etkisiz kılacağını belirterek, Şiva'nın mutlak gücüne duyduğu inancı vurgular. Narada'nın mesajı tanrılar kralı İndra'ya iletmek üzere yola çıkmasıyla Asura Maya, Kral Çandraprabha'yı rahatlatmaya çalışır. Burada İndra'ya karşı olan korkunun Şiva'nın lütfuyla giderilebileceği vurgulanır. Maya, Prahlada önderliğindeki Daitya ve Danava ordularının savaşta destek sağlayacağına işaret eder ve Şiva'nın lütfunu kazanırlarsa, üç dünyada bile kimsenin onlara kafa tutamayacağını ifade eder. Bu anlatı, tanrılar arasındaki hiyerarşi ve güç mücadelesini, özellikle Şiva'nın savaşlarda mutlak bir destek olarak görülmesini yansıtır. Tripura'nın yok edicisi olarak bilinen Şiva'nın, sadece savaşın değil, aynı zamanda evrenin de kontrol edicisi olduğu inancı, bu karakterlerin cesaretini ve kararlılığını pekiştirir. Bu, Şiva'ya olan mutlak inancın, korku ve endişeleri nasıl yatıştırdığına dair güçlü bir mitolojik sahne sunar.

Örnek-11) *"...İçinde Kinnaraların, Gandharvaların ve Vidyādharaların dolaştığı, üç dünyanın anası Tanrıça Bhavani'nin babası olan, dağların kralı Himavat (Himalaya) adlı kutlu bir dağ varmış..." (Somadeva, 2011: 4).*

Bu mitolojik anlatıda Himavat Dağı'nın (Himalaya) kutsallığı ve evrensel önemi vurgulanmaktadır. Tanrıça Bhavani'nin babası olarak tasvir edilen Himavat, sadece fiziksel bir dağ değil, aynı zamanda manevi ve kozmik bir merkezdir. Dağ, Kinnara**,** Gandharva ve

[25] Üç dünya şöyledir: 1) Bhuloka (Dünya), 2) Svarloka ya da Svarga (Cennet), 3) Bhuvarloka (Dünya ile Cennet arasında bir bölge).

Vidyādhara gibi yarı ilahi varlıkların dolaştığı bir yer olarak gösterilir, bu da onun tanrısal bir alemle olan bağlantısını simgeler. Kinnara'lar, Gandharva'lar ve Vidyādhara'lar genellikle göksel varlıklar olarak tanınır ve Himalaya da onların dünyada bulunabilecekleri kutsal bir alan olarak tasvir edilir. Bu betimleme, dağın sıradan bir yerden çok daha fazlası olduğunu ve mitolojide tanrıların ve yarı tanrıların ikametgahı olarak saygı gördüğünü ortaya koyar.

Örnek-12) *"...Suryaprabha, Prabhasa ve öteki vezirlerini uyandırmış, kadının anlattığı şifalı otları nasıl elde edebileceklerini sormuş. Bu işe uygun olan Prabhasa'yı Sunitha, Sumeru ve Maya'nın yanına göndermiş. Onlar da gelip bunun iyi olacağını söylemiş. Suryaprabha vezirlerini toplamış ve geceleyin Çandrapada dağına gitmiş. Onlar yaklaştıkça çeşitli silahlarla donanmış olan Yakshalar, Guhyakalar, Kumbhāndalar onları engellemeye çalışmışlar..." (Somadeva, 2011: 488).*

Bu metin, Hint mitolojisinde ilahi varlıklarla insanlar arasındaki mücadeleyi ve şifa arayışını ele alır. Suryaprabha ve vezirleri, kadının önerdiği şifalı otları almak için tehlikeli bir göreve çıkarlar. Görevleri sırasında, farklı mitolojik varlıklarla karşı karşıya gelirler. Yakshalar**,** Guhyakalar ve Kumbhāndalar, genellikle doğaüstü güçlere sahip koruyucular ya da savaşçılar olarak bilinir. Bu varlıklar, dağın kutsallığını ve gizemini korumaya çalışarak Suryaprabha ve adamlarının ilerlemesini engellemeye çalışır. Bu metin, hem fiziksel hem de ruhsal bir yolculuğu sembolize eder. Suryaprabha ve ekibi, şifaya ulaşmak için zorlu engelleri aşmak zorundadır, bu da onların kararlılığını ve cesaretini sınar. Mitolojik anlatılarda da sıkça görüldüğü gibi, şifaya ve bilgelik arayışına giden yol, tehlikelerle doludur ve ancak güçlü bir iradeyle bu engeller aşılabilir.

Örnek-13) *"...Böyle korkuyla ağlarken, gözü güneşe takılmış. 'Şaşkınlığı bırakayım da efendimize sığınayım,' diyen Brahman şu şekilde güneşe yalvarmaya başlamış: 'Selam sana efendi! Işığın uzakta ve yakındadır, içerideki ve dışarıdaki karanlığı dağıtır. Sen üç dünyayı kaplayan Vishnu'sun, sen kutsamalar hazinesi Şiva'sın, sen uyuyan evreni harekete geçirensin, yaratıkların en yüce efendisisin. Sen ışığını ateşe ve aya da verirsin ve 'Bu iki zavallı da parlasın,' diyerek karanlığın dağılmasını sağlarsın. Sen doğduğun zaman Rākshasalar dağılır, Dasyular gücünü yitirir ve erdem galip gelir..." (Somadeva, 2011: 605).*

Bu paragrafta Brahman, güneşi evrendeki karanlığı dağıtan hem fiziksel hem de manevi aydınlatıcı olarak tasvir eder. Güneş, burada sadece ışık kaynağı değil, aynı zamanda kozmik düzenin koruyucusu olarak da belirtir. Güneşe yapılan bu dua, onun tanrısal bir varlık olan Vishnu ve Şiva ile özdeşleştirildiğini gösterir. Bu durum, Hint mitolojisindeki tanrıların çeşitli formlarda ve güçlerde tezahür edebileceği inancını yansıtır. Brahman'ın duasında güneşin, Rakshasa ve Dasyu gibi kötü varlıkları etkisiz hale getirdiği ve erdemin galip gelmesini sağladığı vurgulanır. Güneşin doğuşuyla karanlık varlıkların gücünü kaybetmesi, iyiliğin kötülük karşısında zafer kazanması anlamına gelir. Bu anlatı, tanrılara yapılan dualaların ve onların koruyucu gücünün insanlara nasıl umut verdiğini ve kozmik düzeni nasıl sağladığını gösterir.

Kathāsaritsāgara'da Dasyulardan iki yerde bahsedilmiştir. Bunlardan ilki II. Kitap XIII. Bölüm'de "Dasyu" sözcüğünün "eşkıya, haydut, vahşi, barbar, soyguncu" gibi anlamlarda kullanıldığı ve hatta Tawney'in Kathasaritsagara çevirisinde (1880: 84) aralarında herhangi bir ayrım gözetmeksizin Savaralar, Pulindalar, Bhillalar vb. olarak adlandırılan bu vahşi dağlı

kabilelerin sığırları çaldığı ve eşkıyalığa bağımlı bir yaşam sürdürdüklerinden söz edilmektedir. Bu yüzden buradaki "dasyu" kelimesinin "soyguncu" anlamında kullanıldığının altı çizilmektedir. Kaya'nın Kathāsaritsāgara çevirisinde (2011: 92) de aynı sözcüğün "pusu kurmuş haydut" olarak çevrildiği görülmüştür. Yine, Kathāsaritsāgara IX. Kitap LVI. Bölüm'de "dasyular"ın tanrıların düşmanı olarak nitelendirildiği açık bir şekilde görülebilir. Dasyu ile Dāsa eş anlamlı iki kelime olup "köle" anlamına geldiği söylenebilir. Dasyular başlangıçta Arilerin savaştıkları ve onları Hindistan'ın güneyine sürdükleri kara derili olan Hindistan'ın asıl yerlilerine verdikleri bir addan ibaretti. Bu sözcük zamanla mitoslaşmıştır ve Hindu mitolojisinde tanrıların düşmanları olan bir tür kötü ruh grubuna verilen genel bir ad halini almıştır (Kaya, 2003: 72-73).

Örnek-14) *"...fakat ormanda bir Nāga'nın lanetiyle birbirimizden ayrı düştük. Lanetin etkisiyle kör oldum. Meyve, bitki kökü ve suyla yaşamımı sürdürerek dolaşa dolaşa buraya geldim. Ölmeyi çok istedim, fakat ölemedim…" (Somadeva, 2011: 219).*

Bu paragraf, bir karakterin Nāga tarafından lanetlenmesi sonucu yaşadığı trajik ayrılığı ve lanetin getirdiği körlük ile mücadele edişini anlatıyor. Nāgalar, Hint mitolojisinde yarı insan yarı yılan formunda yarı ilahi varlıklar olarak bilinirler ve sıklıkla lanet veya mistik güçlerle ilişkilendirilir. Lanet, karakterin sevdiklerinden ayrılmasına neden olmuş ve onu fiziksel olarak da kör bırakmıştır. Bu, sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal bir yalnızlığı da simgeler. Karakterin, yaşamını bitki kökleri, meyve ve suyla zor şartlar altında sürdürmesi, lanetin hayatına getirdiği kısıtlamaları ve zorlukları gösterir. Aynı zamanda, lanet onu ölümsüz kılmış gibi görünmektedir; çünkü ölümü dilediği halde ölememektedir. Bu, mitolojide sıklıkla karşılaşılan, lanetin bir ceza olarak kişinin hayatını sürdürmesine rağmen ölüme erişememesine neden olma temasını taşır. Bu anlatı, kişinin lanetin ağırlığı altında yaşadığı çaresizliği ortaya koyar.

Örnek-15) *"...Bu yirmi dört öykü ve yirmi beşinci bitiş öyküsü, «Hortlağın Yirmi Beş Öyküsü» başlığı altında dünyaya ün salacak ve yeryüzünü onurlandıracak. Her kim bunun bir satırını saygıyla okuyacak ya da her kim okunurken dinleyecek olursa, hemen üzerindeki lanetten kurtulacaktır. Yakshalar, Vetālalar, Kushmāndalar, cadılar, Rākshasalar ve bu tür yaratıklar, bu okunduğu zaman güçlerini yitirecekler.' Vetāla böyle söyledikten sonra cesetten ayrılmış ve doğaüstü gücüyle istediği başka bir yere gitmiş…" (Somadeva, 2011: 364-365).*

Bu paragrafta Vetāla, burada "Hortlağın Yirmi Beş Öyküsü" adlı bir hikâye dizisinin gücünden bahseder. Bu öykülerin okunması veya dinlenmesi, bir laneti kaldırma gücüne sahip olarak tanımlanır. Bu, mitolojik anlatılarda sıkça görülen, öykülerin sadece eğlence veya bilgi kaynağı olmanın ötesinde, ruhsal ve fiziksel dünyada etki yaratma gücüne sahip olduklarına dair bir inancı yansıtır. Vetāla'nın bahsettiği öyküler, Yakshalar, Vetālalar, Kushmāndalar, cadılar ve Rākshasalar gibi kötü ruhlar ve yaratıklar üzerinde bir tür arınma etkisi yaratarak, onların güçlerini zayıflatıyor. Bu da doğru ve kutsal bilgilerin, kötü varlıkların etkilerini ortadan kaldırdığına dair kadim bir inancın ifadesi olarak görülebilir. Mitolojik öykülerde bu tür ritüeller veya kutsal metinlerin okunması, lanetleri bozma veya koruma sağlama aracı olarak sıkça kullanılır. Sonuç olarak, bu paragraf, kutsal ve büyülü metinlerin sadece okunduğunda bile kötü güçleri alt edebileceği inancını yansıtır. Vetāla'nın doğaüstü gücünü kullanarak cesetten ayrılması ve başka bir yere gitmesi, anlatının mistik havasını daha da derinleştirir.

Örnek-16) Dualar ile başlayan Kathāsaritsāgara şu sözlerle son bulur:

"İşte bu, çok uzun zaman önce anlatılmış olan Brihatkatha'dır. Kailasa dağında korkusuz Şiva tarafından Himalayalar'ın kızına anlatılmıştı. Bir lanet sonucu Katyayana veya başka biçimler halinde dünyaya gönderilen Pushpadanta onu tüm yeryüzüne yaydı. Bu fırsatla tanrı bu büyük öyküye şu kutsamayı da iliştirdi: «Her kim bu eseri okur, anlatır, dinlerse ve her kim ona sahip olursa tüm günahlarından arınır, bir Vidyādhara haline gelir ve benim sonsuz dünyama girer." (Somadeva, 2011: 630).

Bu paragraf, Kathāsaritsāgara'nın kutsal bir sona erdirilişini anlatır. Metin, Tanrı Şiva tarafından Himalayalar'ın kızı Parvati'ye anlatılan eski bir hikâye olan Brihatkatha'ya referans verir. Hikâyenin, lanetlenmiş bir varlık olan Pushpadanta tarafından dünyaya yayıldığı ve bu büyük öykünün hem kutsal hem de öğretici olduğu vurgulanır. Bu son bölüm, hikâyeyi okuyan, anlatan veya dinleyen herkesin günahlarından arınacağı ve ilahi bir varlık olan Vidyādhara haline geleceği mesajını içerir. Ayrıca, Tanrı Şiva'nın sonsuz dünyasına katılma müjdesi de verilir. Bu anlatı, Hint mitolojisinde sıkça karşılaşılan kutsal anlatıların arındırıcı ve ruhsal yükseliş sağlayan özelliklerini vurgular. Brihatkatha gibi efsanevi hikayelerin, sadece bir öykü olmanın ötesinde, ruhsal bir rehberlik sunduğuna ve ilahi kurtuluşa ulaşmanın yollarından biri olduğuna inanılır. Bu paragraf, kutsal metinlerin ve anlatıların güçlü bir dönüşüm aracına dönüştüğünü ve dini bağlamda öneminin altını çizer.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Kathāsaritsāgara, Hindistan'ın zengin mitolojik ve halk öykülerini bir araya getirerek, kültürel ve edebi bir hazine sunar. Eserdeki mitolojik varlıklar, Hint mitolojisinin çok katmanlı yapısını yansıtır ve bu varlıkların çeşitli hikayelerdeki rolleri, eserin anlatı yapısına derinlik kazandırır. Devalar, yani tanrılar olağanüstü niteliklere sahip varlıklar olarak genellikle iyilik ve düzeni temsil ederler. Bu varlıklar, çoğunlukla üstün güçleriyle tanınırlar ve hikayelerde olumlu karakterler olarak öne çıkarlar. Buna karşılık, Asuralar genellikle kötücül güçlerle ilişkilendirilir ve kaotik, yıkıcı roller üstlenirler. Kathāsaritsāgara, bu mitolojik varlıkların yanı sıra, çok sayıda farklı hikaye sunar, her biri Hint kültürünün ve inançlarının çeşitli yönlerini keşfetmemize olanak sağlar. Eser, hem eğlenceli hem de öğretici nitelikte olup, Hint mitolojisinin zenginliğini ve karmaşıklığını gözler önüne serer. Bu yönüyle, Kathāsaritsāgara, hem edebi hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir.

Kathāsaritsāgara'da mitolojik yaratıkları bir sıraya koyacak olursak, ilk sırayı tanrıların düşmanları olan Asuralar, Daityalar ve Dānavalar alır. Eserde bunlar anlamdaş olarak kullanılmıştır. Bir cümle Asura ile başladıysa, devamında Daitya veya Danava ile devam edebilir. Nadiren iyi olanları vardır. Bunların yaşadıkları yerler, Nāgaların da yaşadığı yeraltı dünyası Patala'dır. Yeraltında çok zengin sarayları, güzel kızları olan varlıklar olarak düşünülmüşlerdir.

Vidyādharalar ise, Nāgalar ve Siddhalar gibi canlılarla birlikte insanlarla daha iç içe olan, kötüleri olmakla birlikte daha çok iyi sayabileceğimiz varlıklardır. Vidyādharalar eserde çok önemli bir rol oynar. Yönetim şekilleri dünyadaki büyük şehirlerin yönetim şekline benzer. Kralları, vezirleri, karıları, çocukları vardır. Özellikle sihir bilgilerine hakimdirler ve istedikleri şekle girebilirler.

Nāgalar bazı öykülerde sürüngen karakterlerini korurken, bazılarında insan başlı veya belden yukarısı insan şeklindeki hallerine bürünürler. Kötü davranılmadığı sürece insanların dostudurlar, aksi durumda intikam alırlar. Siddhalar ise insanlara daima iyi davranan dost varlıklardır.

Nihayetinde Kathāsaritsāgara'daki mitolojik varlıklar incelendiğinde; en çok bahsi geçen mitolojik varlığın Vidyādhara olduğu, her mitolojik yaratığın özel bir adının olduğu, bir mitolojik varlığın başka bir mitolojik varlığa lanet edebildiği, lanet sonucu mitolojik varlığın bir ölümlü veyahut hayvan haline gelebildiği, mitolojik yaratıkların ölümlülerle evlenebildiği, ermişlerin lanetinden korkulduğu ancak bu mitolojik varlıkların zaman zaman ermişlerden bile üstün bir güce sahip oldukları, genellikle Gandharva usulü evlilik yaptıkları, iyi karakterli mitolojik yaratıklar olduğu gibi kötü karakterli mitolojik varlıkların da olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Eliade, M. (1993). *Mitlerin özellikleri* (S. Rifat, Çev.). Simavi Yayınları.

Karataş, T. (2011). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. Sütun Yayınları.

Kaya, K. (1990). Kathāsaritsāgara'dan üç masal. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 33(1-2).

Kaya, K. (1993). Hint-Türk masalları arasında benzerlikler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi*, 5(2).

Kaya, K. (1998). *Hint masalları*. İmge Kitabevi.

Kaya, K. (2001). *Hint-Türk-Avrupa masalları*. İmge Kitabevi.

Kaya, K. (2003). *Hint mitolojisi sözlüğü*. İmge Kitabevi.

Kaya, K. (2003). *Okyanusun kıyısında Hint edebiyatı seçkisi*. İmge Kitabevi.

Leeming, D. (2018). Asya Mitolojisi Sözlüğü. (Y. Kayalı, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yay.

Mani, V. (1996). *Puranic encyclopaedia*. Motilal Banarsidass Publishers.

Sakaoğlu, S. (1999). *Masal araştırmaları*. Akçağ Yayınları.

Somadeva. (1880). *The Katha Sarit Sagara or Ocean of the Streams of Story* (C. H. Tawney, Çev.). Baptist Mission Press.

Somadeva. (1926). *The Ocean of Story,* Cilt I. (N. M. Penzer, Çev.). Grafton House.

Somadeva. (2011). *Masal ırmaklarının okyanusu I-II* (K. Kaya, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yoğurt, C. (2024). Rāmāyaṇa ve Mahābhārata destanlarındaki kadın karakterler üzerine bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* 2024(39), ss. 900-913. https://doi.org/10.29000/rumelide.1470152